

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Informatikai Kar
Programozási Nyelvek és Fordítóprogramok Tanszék

GTL Graphical Template Library

Vatai Emil

V. éves Programtervező Matematikus hallgató

Témavezető:

Dr. Porkoláb Zoltán egyetemi docens
Eötvös Loránd Tudományegyetem - Informatikai Kar
Programozási Nyelvek és Fordítóprogramok Tanszék

Budapest, 2007. június 7.

Kivonat

A Graphical Template Library (GTL) [2], egy olyan kísérleti generikus C++ sablon-könyvtár, ami a C++ Standard Template Library (STL) alapötletét próbálja átvinni a grafikus feladatok körébe. A GTL-t 1999-ben készítette el Kisteleki Róbert (ELTE programtervező matematikus hallgató) és Dr. Porkoláb Zoltán.

Eredetileg, a feladat, egy rajzoló program megvalósítása lett volna, amely a GTL-re támaszkodik és a GTL által nyújtott alakzatokat tudja kirajzolni és ezeken a GTL algoritmusait, műveleteit tudja végrehajtani. A program fejlesztése során, kizárólag a generikus programozás eszközeit kellett használni, az öröklődést és a virtuális függvények használatát teljesen mellőzve. A program elkészítése folyamán, komoly problémákba ütköztünk, melyeket a GTL, vagyis általánosan, a (szigorúan) generikus programozás korlátai okoztak. Így a feladat bővült, ezen problémák és korlátok feltárásával és annak a bizonyításával, hogy ezek a korlátok, az elvárt megszorítások (dinamikus polimorfizmus mellőzése) mellett nem kerülhetők meg.

Végül adunk egy becslést arra, hogy mi lenne a kompromisszum az objektum orientált és a generikus programozás között, amely él mindkét paradigma eszközeivel és a legjobb eredményt nyújtva, azaz hogyan kellene enyhíteni a feltételeket, hogy egy kellően hatékony és elegáns megoldást kapjunk.

Tartalomjegyzék

1. A Generikus programozás kialakulása	3
1.1. Egy kézenfekvő megoldás – öröklődés	3
1.2. Az első generikus C++ könyvtár	4
2. Sablon mágia – Template Metaprogramming	5
2.1. Fordítás-idejű aritmetika	6
2.2. Típus aritmetika	8
3. GTL	9
3.1. Alakzatok	10
3.1.1. Kör – circle	10
3.1.2. Szabályos sokszög – reg-poly	11
3.1.3. Sokszög – poly	12
3.2. Iterátorok	13
3.3. Algoritmusok	15
3.3.1. Nemmódosító algoritmusok	15
3.3.2. Módosító algoritmusok	16
4. Alkalmazás – GTL Draw	18
4.1. Az implementáció lényegesebb pontjai	18
4.2. Előnyök	19
4.2.1. Típus biztonság	20
4.2.2. Hatékonyság	20
4.2.3. Egyszerűbb kód	20
4.3. Hátrányok	21
4.4. A polimorfizmus megkerülhetetlensége	21
4.4.1. Generikus programozás egy definíciója	21
4.4.2. GTL kontra STL	23
5. Más könyvtárak	24
5.1. CGAL	24
5.2. VTL	24
5.3. Boost	24
6. Új lehetőségek	24

1. A Generikus programozás kialakulása

A C++ első kereskedelmi forgalomba hozatalakor, 1985-ban még nem támogatta a generikus programozást, mivel nem volt benne sablon mechanizmus. A sablonokat csak később építették be a nyelvbe, ezzel lehetővé téve a generikus programozás kialakulását.

1.1. Egy kézenfekvő megoldás – öröklődés

Ha az ember geometriai alakzatokat rajzoló és manipuláló programot akar írni, akkor azt objektum orientált megközelítés, vagyis az öröklődés jó választásnak tűnik. A tipikus példa, az öröklődés és az objektum orientált programozás szemléltetésére pontosan az ilyen rajzoló programok implementációja. Egy **Shape** bázis-osztályból indulunk ki és ebből származtatjuk a **Polygon**, **Circle** és hasonló osztályokat. A **Shape** osztályban deklaráljuk a virtuális **draw**, **move**, **rotate**, stb. metódusokat, majd a származtatott osztályokban definiáljuk őket. Egy **Shape*** típusú, azaz alakzatokra mutató mutatókat tároló tömbbe pakoljuk a rajzlap tartalmát, amit egy **DrawAll** függvénnyel rajzolnák ki, amely a tömb minden elemére meghívna a megfelelő alagzat virtuális **draw** metódusát. Ilyen megoldással erősen támaszkodunk az öröklődésre és a dinamikus polimorfizmusra.

A Java első kiadásai ezt a megközelítést alkalmazták a szabványos tárolók megvalósításához. Jávában minden típus az **Object** típusból származik, azaz Jávában „minden **Object**” [4]. Így kézenfekvő volt az a megoldás, hogy az **ArrayList**, a **List**, a **Set** és a **Map**-hez hasonló konténerek **Object** típusú elemeket (pontosabban referenciákat) tárolnak. Ennek egyértelmű hátránya volt, hogy a tárolók úgymond nem „tudtak” a tárolt elemek típusáról semmit, így nem igazán lehet a konténer méretének lekérdezésén és az elemek (**Object** típusú referenciájának) lekérdezésén kívül mást csinálni. Ez könnyen megoldható egy-egy új „típus-tudatos” osztály bevezetésével:

```
public class ShapeList {
    private List list = new ArrayList();
    public void add(Shape sh) { list.add(sh); }
    public Shape get(int index) {
        return (Shape)list.get(index); // konverzió
    }
    public int size() { return list.size(); }
}
```

Így már „típus-tudatos” a **Shape** listánk, de ezt minden típus konténer párra ezt végig kellene csinálni, és lényegében ugyan azt a kódot írnánk le,

csak például `ArrayList` helyett `Set` szerepelne. Ez egy elég unalmas monoton munka, amibe az ember gyorsan belefárad és hibázik, viszont nagyon úgy tűnik, hogy egy számítógép könnyen el tudná végezni ezt a feladatot. És még nem is említettük meg a futás idejű pazarlást ami a `get()` hívásakor végrehajtott dinamikus típuskonverzió eredményez és az alakzatok virtuális függvény hívásainak költségét.

A C++ támogatja a típusos tömböket, így C++-ban nem lenne szükség a `ShapeList` osztályra, elég lenne egy `Shape* shapes[]`; változó. Gyorsan belátnánk, hogy az alakzatokat, tömbben tárolni, ami egy összefüggő tárterület a memóriában, nem lesz hosszútávon túl szerencsés megoldás. Az új alakzatok hozzáadásával szükség lesz a tömb dinamikus bővítésére, vagyis jobb lenne ha egy könnyen és hatékonyan bővíthető listában tárolnánk az alakzatokat. Viszont szigorúan a C++ nyelvben, nincs beleépítve a láncolt lista, így azt vagy magunk implementáljuk, vagy egy előre megírt könyvtár segítségével fordulunk. Sajnos a második út a C++-ban, a sablonok bevezetése előtt nem igazán volt járható, vagyis, visszatértünk az előző `ShapeList` problémához, ugyanis nagy valószínűséggel a lista elemeit `void*` típusal deklarálták a könyvtár írói, hogy tetszőleges típusú elemet tudjon tárolni és újra nem tud a lista semmit a tárolt elem típusáról. Tehát akár melyik utat választjuk, akár saját lista implementációt, akár egy előre megírt `void*`-okat tároló listát választunk, nem kerülhetjük ki a lista típusossá tételéhez szükséges extra programozás, ami egyúttal hibaforrás is. Legalábbis ez volt a helyzet a sablonok bevezetése előtt.

1.2. Az első generikus C++ könyvtár

A konténereket és a rajtuk végrehajtandó algoritmusokat C++-ban nagyon elegáns módon oldották meg, osztály-sablonok és függvények-sablonok segítségével. A C++ STL könyvtárában (Standard Template Library, ami ma már része a C++ szabványnak), a konténerek (`vector`, `list`, `set` stb.) mind osztály-sablonok, melyeket a tárolandó elemek típusával paraméterezzünk. Ezek mellé, az STL még a megfelelő algoritmusokat is biztosítja, mint például a `for_each`, a `sort` vagy a `find`. Az algoritmusok függvény sablonként vannak implementálva, és iterátorokon keresztül „kommunikálnak” a konténerekkel. Ez volt az első, és sokáig az egyetlen, hasznos generikus könyvtár implementáció.

Az STL megközelítésének számos előnye van az `Object`eket tároló konténerekkel szemben:

- **Típus biztonságos:** A fordító mindent elvégez helyettünk. Fordítási időben példányosítja a osztály-sablonokat és függvény-sablonokat, és

a megfelelő típus ellenőrzéseket is elvégzi. Tehát a hibalehetőségeket drasztikusan lecsökkenti.

- **Hatékony:** Elkerüli a fölösleges, futás-idejű, dinamikus típus konverziókat. A sablonok segítségével a fordító mindent a fordítási-időben kiszámol, leellenőriz és behelyettesít – minden a fordításkor eldől semmit sem hagy futás-időre.
- **Egyszerűbb bővíteni és programozni:** akár új algoritmusokkal, akár új konténerekkel egyszerűen bővíthetjük a könyvtárat, csak a megfelelő iterátorokat kell implementálni.

Az utóbbiból az is adódik, hogy ha van m típusunk és n műveletünk, akkor az objektum orientál hozzáállással ellentétben, ahol minden típus minden (virtuális) metódusát, azaz $O(n * m)$ függvényt kell implementálni, generikus programozással viszont elég $O(n + m)$, vagyis külön-külön implementálnunk kell a típusokat (és iterátoraikat) és külön az algoritmusokat, egymástól teljesen függetlenül.

Ezek az előnyöket, az STL oly módon képes megvalósítani, hogy egyáltalán nem megy a programozó rovására, vagyis nem kell bonyolultabb kódot írni, sőt, kevesebb kódot kell írni, ami kevesebb hibával jár. A C++ sablonok, fordításkor manipulálják a kódot, és egy csomó rutin munkát elvégeznek a programozó helyett. Ebben az esetben, ahelyett, hogy mi írjuk meg külön-külön az `IntVector`-t és a `FloatVectort`, a sablonok ezt automatikusan megteszik helyettünk, ugyanis lényegében ugyan azt a kódot kell megírni, csak más típussal.

Az STL megalkotásával le lettek fektetve a generikus programozás alapjai a C++-ban.

2. Sablon mágia – Template Metaprogramming

Ilyen sok problémát megoldani, ilyen hatékonyan szinte mágiának tűnhet. Sokáig annak is tűnt és ez arra ösztönzött pár C++ programozót, hogy kicsit jobban megvizsgálják a sablonok által nyújtott lehetőségeket. Így történt, hogy 1994-ben Erwin Unruh bemutatta a C++ szabvány bizottság előtt az első sablon-metaprogramot, amely, igaz nem fordult le, de viszont a hibaüzenetek prímszámok voltak. Felismervén a C++-ba beágyazott sablon-mechanizmus, mint (fordítás idejű) nyelv Turing-teljességét, megfogant a C++ sablon-metaprogramozás (template metaprogramming) fogalma [3].

A sablonok, pontosabban a sablon-metaprogramozás, a funkcionális nyelvekhez hasonló módon működik. A részben specializált sablonok, függvény hívásnak felelnek meg és a teljes specializációk pedig termék, vagyis konstansok.

2.1. Fordítás-idejű aritmetika

Ezt nagyon jól szemlélteti a következő példa[9]:

```
// factorial.cpp
#include <iostream>

template <unsigned long N> struct Factorial
{ enum { value = N * Factorial<N-1>::value }; };

template <> struct Factorial<1>
{ enum { value = 1 }; };

// example use
int main()
{
    const int fact15 = Factorial<15>::value;
    std::cout << fact15 << endl;
    return 0;
}
```

Mi is fog történni amikor a fordító lefordítja a programunkat? A `fact15` egy $N = 15$ -vel példányosított osztály-sablon, amelynek a `value` tagja egyenlő a `Factorial<N-1>::value`-vel, azaz a példányosítás „rekurzívan” történik, egész addig amíg a `Factorial<1>`-nél nem terminál. Nagyon fontos észrevenni, hogy ez mind fordítás időben történik, és futás időben a `fact15` változó, már a 1307674368000 literált kapja értékül. Vagyis nem írhatjuk a következőt:

```
int main()
{
    int fact; std::cin >> in;
    fact = Factorial<in>::value; \\ error: sablon nem
                                \\ példányosítható változóval

    std::cout << fact << endl;
    return 0;
}
```

ugyan is a fordító program nem találhatja ki, milyen számot fog a felhasználó bevenni.

Természetesen jogos az észrevétel, hogy minek írjunk egy furcsa, eleve nehezen érthető és talán félrevezető **Factorial** sablon-metaprogramot ha egy egyszerű kalkulátor programmal, vagy akár papíron is kiszámolhatjuk, hogy $15! = 1307674368000$. Így a következő program, ugyan azt tudja, csak sablon meta-programozás nélkül:

```
int main()
{
    int fact = 1307674368000; // = Factorial<15>::value helyett
    std::cout << fact << endl;
    return 0;
}
```

Hogy ezt a kérdést megvizsgáljunk, vegyünk talán egy másik gyakorlatiasabb példát példát, ugyanis a faktoriális csak egy iskolapélda a rekurzív függvény hívás lehetőségének bemutatására sablon meta-programozásban. A következő meta-program egy bináris alakban megadott szám értékét számolja ki:

```
template <unsigned long N>
struct binary
{
    static unsigned const value
        = binary<N/10>::value << 1 // prepend higher bits
        | N%10; // to lowest bit
};

template <> // specialization
struct binary<0> // terminates recursion
{
    static unsigned const value = 0;
};
```

Ezt a metaprogramot használva, a következő program a 42-es számot fogja kiírni:

```
int main()
{
    std::cout << binary<101010>::value;
    return 0;
}
```


Talán ez a példa jobban szemlélteti a sablon meta-programozás lehetőségeit, ugyanis a `binary` segítségével, nem kell kézzel, vagy futás-időben számolgatni a bináris konstansokat, amire, ha például hardver közeli programot írunk, akkor lehet, hogy nem csak egyszer lesz szükségünk. Így nem is csak egy csomó számolást spóroltunk meg magunknak, hanem egy csomó hibát is kiszűrtünk. Ez lényegében a C++ kiterjesztésének is tekinthető, ugyanis a nyelv már támogatta a hexadecimális és az oktális literálokat, most már a bináris literálokat is támogatja. Tehát

```
( 42 == 052 &&
  052== 2A &&
  2A == binary<101010>::value ) ; // true!
```

2.2. Típus aritmetika

Az elképzelhető, hogy a `binary` meta-programnak hasznát vehetjük valódi (pl. hardver közeli) programoknál, de azért a `Factorial` talán kicsit erőltetett „iskola” példa, ugyanis faktoriális és más numerikus aritmetikát valószínűbb, hogy futás-időben akarunk számolni. Viszont a sablon meta-programozás igazi ereje a típus aritmetikában rejlik.

Ez előző két példánál, `unsigned long` típusú paraméterrel kellett példányosítani a sablonokat, de jól tudjuk, hogy egy tetszőleges `T` típust is adhatunk át sablonoknak. A meghatározott típusú konstansokat és típus paramétereket, vagyis azokat a fogalmakat amit átadhatunk egy sablonnak *meta-adatnak* nevezzük.

A típus számolgatásokra egy szemléletes példa található D. Abrahams és A. Gurkovoy könyvében [3], ahol a sablon meta-programozással modellezik a fizikai mértékegységek kompatibilitását és olyan programozást tesznek lehetővé, hogy például egy hosszt és időt ábrázoló változó hányadosát csak egy sebességet ábrázoló változónak adhatunk értékül. Az említett példa a következő kódot teszi lehetővé:

```
quantity<float,length> l( 1.0f );
quantity<float,mass> m( 2.0f );

m = 1; // fordítás idejű hiba
l = l + quantity<float,length>( 3.4f ); // ok

quantity<float,acceleration> a(9.8f);
quantity<float,force> f;

f = m * a; // ok: erő = tömeg*táv/idő^2
```

```
quantity<float,mass> m2 = f/a; // m2=a/f nem fordulna le
```

Természetesen a `m = 1`; jellegű szűrést nem túl nagy ördögösség észrevenni egy fordítónak. Az Ada programozási nyelvben, `type` paranccsal deklarált `mass` és `length` típusú változók, explicit konverzió nélkül, nem adhatók értékül egymásnak. Az igazi nehézség abban rejlik, hogy a fordító, meg tudja azt állapítani, hogy ha a tömeg (kg) típusú `m` változót szorzunk a gyorsulással (m/s^2) típusú `a` változóval, akkor erőt ($kg \cdot m/s^2$) kapunk, vagy hogy erőt ($kg \cdot m/s^2$) osztva gyorsulással (m/s^2) akkor tömeget (kg) kapunk. Tehát a megfelelő meta-programozással, az utolsó sort biztos, hogy nem fogjuk elrontani, vagyis ha elrontjuk és `m2=f/a` helyet `m2=a/f`-et írunk, jelez a fordító és a programunk nem fordul le. Az Ada csak annyit tud, hogy jelez, hogy a tömeg és a gyorsulás nem ugyan az, a mi meta-programunk meg azt is tudja, hogy mikor melyik két típus alkot egy harmadikat.

Egy ilyen meta-programot összehozni nem kis feladat, tehát nem biztos, hogy megéri, viszont a Boost [5] Template Metaprogramming könyvtárai (Boost *MPL Library* [6], Boost `static_assert` [8] és Boost *Type Traits* [7]) segítségünkre lehetnek. A Boost egy csomó segéd metaprogramot, metafüggvényt, metafüggvény osztályt, magasabb-rendű metafüggvényt stb. a rendelkezésünkre bocsájt, melyek nagyságrendekkel egyszerűbbé teszik a meta-programozást. Sőt, a Boost MPL sokkal általánosabb és programozási szempontból sokkal hasznosabb eszközöket nyújt, mint az előző, fizikai mértékegységeket összeegyeztető példánk, de a Boost-ról és a könyvtáiról részletesebben majd később.

3. GTL

Sokáig az STL volt az egyetlen a gyakorlatban hatékonyan alkalmazható generikus könyvtár. Az STL bemutatta a generikus programozás lehetőségeinek és erejének egy részét, de mivel nem volt más példa és összehasonlítási alap, nem igazán tapasztalhattuk meg a generikus programozás teljes erejét és korlátait sem. Többek között, ez volt az egyik oka a GTL kidolgozásának.

A GTL az STL mintájára írták, viszont most a konténereket alakzatok (`poly`, `regpoly`, `circle`) helyettesítik, algoritmusokat pedig transzformációs műveletek (`move`, `rotate`, `mirror`).

Az két dimenziós alakzatokat a csúcsaikkal tudjuk leírni. A csúcsok pontok a síkban vagyis két dimenziós vektoroknak is felfoghatjuk őket. A GTL a csúcsokat `vect<T>` típusú osztály-sablonokkal írja le, ahol a `T` egy `double`-val kompatibilis típus. A `vect<T>`-ra definiálva vannak a szokásos műveletek, mint például a konstruktor, értékadás, egyenlőség vizsgálat és

kiíró operátor. Ezeken kívül definiálva van még az összeadása, a kivonása két `vect<T>` között, `T`-vel (skalárral) való szorzás és az origó körüli elforgatás `double r` radiánnal.

3.1. Alakzatok

A GTL három alakzatot definiál:

1. Kör – `circle<T>`
2. Sokszög – `poly<T>`
3. Szabályos sokszög – `regpoly<T>`

3.1.1. Kör – `circle`

Vizsgáljuk meg a kör implementációját részletesebben:

```
template<typename T>
class circle
{
public:
    circle( const vect<T>& origo=0, const T sugar=0 )
        : o(origo), r(sugar) {}

    vect<T> o; // origo
    T r;       // sugar
    // ...
```

A kört a `vect<T> o`; csúccsal és a `T r`; sugárral van reprezentálva. A konstruktor a megfelelő módon inicializálja ezeket a változókat. Ha paraméter nélkül hívjuk meg a konstruktort, akkor egy 0 sugarú kört kapunk az origón. Az iterátorokat ugorjuk egyenlőre át. Ez után következik pár segéd függvény:

```
template<typename T> class circle
{
public:
    // ...
    class input_iterator { /* ... */ };
    class output_iterator { /* ... */ };

    void set( vect<T>& origo, T sugar )
    { o = origo; r = sugar; }
```

```

input_iterator get_input_iter( int n=3 )
{ return input_iterator( o, r, n ); }

output_iterator get_output_iter()
{ return output_iterator(*this); }

input_iterator null_input_iter()
{ return input_iterator(); }
};

```

A `set()` metódussal tudjuk a sugarat és az origót közvetlenül módosítani, továbbá a többi alakzattól eltérően a kör input iterátor lekérdező metódusa paraméterezhető, ahol a paraméter egy pozitív egész, és az iterátor finomságát adja meg. Az iterátor finomsága alatt az kell érteni, hogy hány lépésben iterál végig a körön. Az alap értelmezett értéke ennek a paraméternek 3. Ekkor lényegében egy szabályos háromszög csúcsain lépked végig az iterátor, de ez bőven elég egy kör pontos meghatározásához.

3.1.2. Szabályos sokszög – `reg_poly`

A szabályos sokszög implementációja se túl bonyolult (eltekintve az iterátorok implementációjától):

```

template<typename T> class reg_poly
{
public:
    vect<T> o; // origo
    vect<T> p; // egy csucs
    int n;     // csucsok szama

    reg_poly(
        const vect<T>& origo=0,
        const vect<T>& csucs=0,
        int ncsucs=0 )
        : o(origo), p(csucs), n(ncsucs) {}

    // I/O iterátorok

    void set( vect<T>& origo,
             vect<T>& csucs, int ncsucs )
    { o = origo; p = csucs; n = ncsucs; }
}

```

```

    int size() const { return n; }

    // iterátor lekérdezések
};

```

A szabályos sokszöget szinte ugyan úgy reprezentáljuk mint a kört. A közép-pont most is a `vect<T> o;`. Mivel nem kerek az alakzat, ezért nem elég csak a sugarat megadni, hanem az egyik csúcsot is meg kell adni, ez most a `vect<T> p;`. Továbbá még a sokszög csúcsainak a számát is el kell tárolni az `int n;` változóban. A konstruktor és a `set()` hasonló mint a körnél. A szabályos sokszögnél értelmes a `size()` függvény is, ami a csúcsok számát adja vissza, hasonlóan ahogy az STL konténerek az elemek számát. Az iterátor lekérdezések is hasonlóak mint a körnél.

3.1.3. Sokszög – poly

A (szabálytalan) sokszög kissé másképp van implementálva.

```

template<typename T> class poly
{
public:
    std::vector< vect<T> > v; // maguk a csucsok

    poly() {}

    // iterátorok és
    // iterátor lekérdezések

    void add( vect<T>& csucs )
    {
        v.push_back( csucs );
    }

    void del()
    {
        if( size()>0 ) v.pop_back();
    }

    int size()
    {
        return v.size();
    }
}

```

```

    }

};

```

A sokszöget a `vector< vect<T> > v`; változó reprezentálja, amelyben a sokszög csúcsait tároljuk. Csak alapértelmezett konstruktor van definiálva, az `add()` metódussal bővíthetjük a sokszöget egy új csúccsal, míg a `del()` metódus törli az utolsó csúcsot. A `size()` most is a csúcsok számát adja meg.

3.2. Iterátorok

Ahogy az STL könyvtárban már tapasztaltuk, az iterátorok kulcsfontosságúak lesznek. Mindegyik alakzatban, egy-egy alosztályként definiálva vannak a

```

class input_iterator{ /* ... */ };
class output_iterator{ /* ... */ };

```

iterátorok. Az elnevezés lehet, hogy nem épp a legszerencsésebb, ugyanis nem az alakzatok szempontjából, hanem az algoritmusok szempontjából nézve kapták ezeket a neveket. Az input iterátor az amelyik az algoritmusok inputját biztosítja, vagyis a „konstans” iterátor, ami az alakzat pillanatnyi állapotát tükrözi. Az output iterátor pedig az algoritmusok outputját biztosítja, vagyis amikor ezeket ezekre alkalmazzuk a `*` operátort akkor egy `vect<T>&` referencia szerű objektumot adnak vissza, amit módosítható.

Érdemes megfigyelni, hogy mind három GTL alakzat, az STL konténereivel szemben, nem lineáris hanem ciklikus. Ezért az iterátorok nem egy $[a, b)$ jellegű intervallumot járnak be, hanem körbejárják az elem csúcsait, és logikus, hogy az utolsó csúcs után, újra az elsőre lépnek. Ebből adódóan az alakzatok iterátorait célszerűbb ciklikus iterátoroknak, vagy cirkulátornak (circulator [10]) nevezni.

Mivel nem lineáris iterátorokról van szó, hanem ciklikusokról, nincs külön eleje és vége az intervallumoknak amit bejárnak, hanem a `begin()` és az `end()` megegyezik. Ez miatt elég csak egy-egy metódus amelyik az input és output iterátort tudja lekérdezni. Ezek a következők:

```

input_iterator get_input_iter();
output_iterator get_output_iter();

```

Mind három alakzatnak az iterátorai közös interfésze megtalálható a 3.2 és 3.2 táblázatokban. Ezen kívül minden alakzat input iterátora rendelkezik három konstruktorral:

input_iterator		output_iterator	
név	érték/típus	név	érték/típus
iterator	input_iterator	iterator	output_iterator
value_type	vect<T>	value_type	vect<T>
reference_type	vect<T>&	reference_type	vect<T>&
pointer_type	vect<T>*	pointer_type	vect<T>*
		const_reference_type	const vect<T>&

1. táblázat. Input és output iterátor typedef-ek

input_iterator		output_iterator	
bool	operator==(const iterator&)const	bool	operator==(const iterator&)const
bool	operator!=(const iterator&)const	bool	operator!=(const iterator&)const
value_type	operator*()	iterator&	operator*()
iterator&	operator++()	iterator&	operator++()
iterator	operator++(int)	iterator&	operator++(int)
iterator&	operator--()	iterator&	operator--()
iterator	operator--(int)		(const_reference_type)

2. táblázat. Input és output iterátor operátorok

```
input_iterator( ... ); // alakzattól függő paraméterek
input_iterator(void); // a null_iterator() adja vissza
```

Ezen kívül az input iterátorok biztosítanak még egy-egy

```
null_iterator() { return input_iterator(); }
```

metódust is. A paraméter nélküli konstruktor egy érvénytelen objektum iterátorát hoz létre, azaz a `null_iterator` egy ilyen iterátort ad vissza. Érvénytelen objektum alatt egy, valamilyen értelemben, null-objektumot értünk, mint például egy nulla sugarú kör vagy egy csúcs nélküli sokszög. Az első (paraméteres) konstruktor, a megfelelő alakzat csúcsain fog végig iterálni az `operator++` és `operator--` műveletekkel és az `operator*` operátorral lehet a csúcsot ábrázoló `vect<T>` vektort lekérdezni. Az alakzat `get_input_iter()` metódusa, az iterátornak amit létre hoz, át adja az összes szükséges adatot az alakzat leírásához. A körnél még a konstruktor paramétereként át lehet adni az iterátor „finomságát” is és ezek az iterátor adattagjaiban tárolódnak.

3.3. Algoritmusok

A GTL alakzataival végrehajtott algoritmusokat, a szerint, hogy módosítják-e az alakzatot, három csoportra oszthatjuk:

1. kizárólag „olvasó” algoritmusokra – az `input_iterator`-t használják
2. kizárólag „író” algoritmusok – az `output_iterator`-ral módosítják az alakzatot
3. módosító algoritmusok – „író” és „olvasó” algoritmusok egyszerre

A Ezek közül az első és a harmadik csoport a hasznosabb és a GTL ilyen jellegű algoritmusokat valósít meg. A második csoport azért nem igazán alkalmazható, mert az `output_iterator`-ok lényegében nem olvashatóak, és olyan algoritmusok tartoznak ide, mint például egy `T[]` típusú tömb vagy `vect<T>` vektorból előállít egy alakzatot. Ezeknek az algoritmusok már nem a GTL konténereivel dolgoznának, így túlmutatnak egy könyvtár hatáskörén.

3.3.1. Nemmódosító algoritmusok

Példa kizárólag olvasó algoritmusra a GTL `for_each` algoritmusa:

```
template<
    typename input_iterator,
    typename Functor>
void for_each( input_iterator mit, Functor func )
{
    input_iterator save = mit;
    func(*mit++);
    while(mit!=save)
        func(*mit++);
}
```

A `for_each` algoritmus nagyon jól szemlélteti, hogyan kell írni egy algoritmust a GTL-hez: elmentjük az iterátort (pl. `save` változóba) és előre olvasással addig iterálunk amíg körbe nem érünk (vagyis `mit!=save`). Egy függvény hívásnál nem szükséges talán, de ha nagyobb a `while` ciklus törzse akkor a `do...while()` konstrukció talán alkalmasabb az algoritmus(ok) előre-olvasó jellegéhez. Tehát talán a következő implementáció talán kissé jobb:

```
void for_each( input_iterator mit, Functor func )
{
```



```

    input_iterator save = mit;
    do { func(*mit++); }
    while(mit!=save);
}

```

Egy csomó ehhez hasonló, nem módosító, algoritmus található a GTL könyvtárban:

`void for_each(input_iterator i, Functor func)` Az iterátor által bejárt alakzat összes csúcsára meghívja az `f` functort.

`input_iterator find( input_iterator mit, Predicate pred )` Arra a csúcsra mutató iterátort adja vissza, amelyre a `pred` igaz.

`int count(input_iterator it, Predicate pred)` Megszámolja, hogy az iterátor által bejárt csúcsok közül hányra teljesül `pred`.

`bool isomorph(input_iterator1 i1, input_iterator2 i2)` Két alakzat egyenlő-e.

`value_type weight_point( input_iterator mit )` Kiszámolja az alakzat súlypontját.

Ezek az algoritmusok csak az alakzat input iterátorát használják. Tipikusan a következő módon alkalmazhatjuk őket (például egy sokszög, a koordináta rendszer első kvadránsába eső csúcsainak a megszámlálása):

```

bool quad1( vect<float> v )
{ return ( v.x >= 0 ) && ( v.y >= 0 ); }

void f( reg_poly<float> rp )
{
    int cnt;
    cnt = count( rp.get_input_iter(), quad1 );
    std::cout << "csúcsok száma: " << cnt << std::endl;
}

```

3.3.2. Módosító algoritmusok

Módosító algoritmusok azok, amelyek párhuzamosan léptetnek egy input és egy output iterátort és az egyiket olvassák és ennek alapján a másikat módosítják. A GTL a következő módosító algoritmusokat biztosítja:

`void move( ..., const_reference_type v )` Az alakzat eltolása `v` vektorral.

`void mirror( ..., const_reference_type v )` A `v` ponton áthaladó függőleges tengelyre való tükrözés.

`void rotate( ..., double rad )` At alakzat elforgatása az origó körül `rad` fokkal.

`void inplace_rotate( ..., double rad )` At alakzat elforgatása a súlypontja körül, `rad` fokkal.

`void clone( ... )` At alakzat klónozása/másolása. ¹

A felsorolt függvény-sablonok paraméter listája nem teljes, ugyanis a `...` helyén, az `input_iterator` mit, `output_iterator` áll. Például a `move` teljes függvény-sablon prototípusa:

```
template<
    typename input_iterator,
    typename output_iterator,
    typename T>
void move(
    input_iterator mit,
    output_iterator hova,
    const vect<T>& v )
```

A módosító algoritmusokra talán a `move` a legegyszerűbb és legszemléletesebb példa:

```
void move(
    input_iterator mit,
    output_iterator hova,
    const vect<T>& v )
{
    input_iterator save = mit;
    do{ *hova++ = (*mit++) + v; }
    while( mit!=save )
}
```

Ezeket a műveleteket, tipikusan, a következő módon lehet alkalmazni (most például a `move` műveletet egy körre):

---

¹A `clone` egy speciális eset, ugyanis ezt nem *egy* alakzat input és output iterátorára érdemes alkalmazni, hanem ha egy alakzatot egyenlővé akarunk tenni a másikkal.

```

void f( circle<float> c, vec<float> v )
{
    move( c.get_input_iter(), c.get_output_iter(), v );
}

```

Az eddig felsorolt, alap algoritmusok mintájára, nagyon könnyen lehet tetszőleges algoritmus implementálni. Láthatjuk, hogy az STL-hez hasonlóan, csak az iterátorokat, és az algoritmushoz szükséges információt (functort vagy elforgatás szögét), kell átadni.

4. Alkalmazás – GTL Draw

A GTL és ezzel a generikus programozás lehetőségeinek és korlátainak feltárása céljából készült a *GTL Draw* rajzoló program (egy korábbi munkám ami nagyprogramként lett bemutatva). A program a következő funkciókat valósítja meg:

Alakzatok rajzolása Kör, sokszög és szabályos sokszögek rajzolása

Alakzatok módosítása A már megrajzolt alakzatok módosítása, vagyis az alakzatok eltolása, forgatása és tükrözése.

4.1. Az implementáció lényegesebb pontjai

A GTL és a generikus programozás vizsgálat érdekében, a GTL Draw implementációjának következő pontjait érdemes megemlíteni:

1. **double** lebegőpontos típussal van példányosítva mind három GTL alakzat. Ezért a **doublera** be van vezetve **typedef**fel egy **scalar** szinonima. További szinonimák vannak bevezetve a példányosított alakzatokra és a vektorokra amelyekben tárolódnak:

```

typedef double scalar;
typedef gtl::vect<scalar> Vect;

typedef gtl::circle<scalar>Circle;
typedef gtl::poly<scalar>Poly;
typedef gtl::reg_poly<scalar>RegPoly;

typedef std::vector<Circle>vCircle;
typedef std::vector<Poly>vPoly;
typedef std::vector<RegPoly>vRegPoly;

```

2. A rajzlap tartalmát három vektor tárolja. Sorra `vCircle`, `vPoly` és `vRegPoly` típusú `m_vCircle`, `m_vPoly` és `m_vRegPoly` vektorok tárolja a megfelelő alakzatot.
3. A program hat lényegesebb állapotban lehet: három állapot jellemzi a három alakzat rajzolását, három másik állapot pedig a három transzformáció végrehajtását.
4. A program lekezel minden eseményt. Ezek közül a kattintás a rajzlapra a legösszetettebb, az állapot függvényében, a következő történik:
  - Ha alakzatot rajzolunk, akkor a megfelelő vektor bővül egy alakzattal.
  - Ha transzformációs műveletet hajtunk végre, akkor először végigkeresi a program mind három vektort, hogy volt-e találat (alakzatra kattintottunk-e). Ha találat volt akkor az alakzat címét, amelyre rá lett kattintva, a `Circle* pc`, `Poly* pp` és `RegPoly* rp` mutató közül, a megfelelőben tárolja és a másik kettőt nullára állítja. Majd mind a három mutatóra (pontosabban a mutató által mutatott alakzatra) meghívódik a megfelelő algoritmus feltéve, hogy a mutató nem nulla.
5. Amikor szükség volt rá, három `Draw` sablon függvény hívással kirajzolódtak a három vektorban tárolt alakzatok.

A programmal implementáció részletes leírása megtalálható az [12] címen, a *doc* könyvtár alatt.

Fontos megszorítás volt, hogy a GTL Draw program megírásakor, a generikus programozás tanulmányozása érdekében, abszolút kikötés volt, kizárólagosan sablonok, illetve sablon könyvtár használata. Azt tapasztaltam, a program írása során, hogy a (szigorúan) generikus programozás, vagyis ezen megszorítások és kikötések mellett, nem teljesen alkalmas egy ilyen rajzprogram megírásához. A generikus könyvtár nagyon nagy erővel bír és óriási lehetőség rejlik benne, de dinamikus polimorfizmus nélkül komoly gondot okoz a különböző típusú alakzatok (konténerek) tárolása, ugyanis nem lehet őket egy közös konténerbe tenni. Megpróbálhatjuk elemezni a GTL Draw-ban alkalmazott generikus programozás előnyeit, de ez elég ambivalens és vitatható eredményekhez vezet.

4.2. Előnyök

A generikus programozás egy olyan programozási paradigma, mely metaprogramozásra épül, azaz fordítás idejű programozásra. Így amit el tudunk

dönteni, ki tudunk szűrni fordítási időben, azt egy jól megírt meta-program vagy generikus sablon könyvtár, el intézi nekünk, vagyis gondoskodik amiről bír. A generikus programozásnak általános előnyei:

- Típus biztonság
- Hatékonyság
- Egyszerű kód

4.2.1. Típus biztonság

A típus biztonság egyértelműen teljesül. Sehol se nincs a programban semmiféle típuskonverzió, minden objektumnak jól definiált típusa van. Ezeknek a típusokkal megfelelően példányosítódnak a megfelelő függvény sablonok. Ha nem jó típusú objektumot adunk át, akkor azt a fordító rögtön jelzi, és a program nem fordul le.

Ez alól egy apró kivétel a mutatók használata, de azok csak lokális változóként szerepeltek és könnyű belegondolni hogyan lehet megkerülni a mutatók használatát. Viszont még így is csak az okozhatott hibát futás idejű hibát ha a null mutatóra hívjuk meg az algoritmust, de ezt könnyen ki lehet kerülni.

4.2.2. Hatékonyság

A hatékonyság abból adódik, hogy teljes mértékben el van kerülve az öröklődés, a virtuális függvények és a típus konverziók. A fordító program, például az alakzatok kirajzolásakor, fordítás-időben létrehozza a megfelelő kódot, ami futás időben lefut.

Konkrét mérések nem voltak, részben azért is mert nem volt mihez. Attól függetlenül, hogy nincsenek, „rejtett” konverziók és „rejtett” virtuális függvények (azaz függvény hívások) a programban, és a program pontosan azt fogja csinálni amit le van kódolva, csak „bővebben kifejtve”, látszik, hogy pár dolog talán ront egy picit a teljesítményen. Itt újra fel lehet hozni a mutatókat, és a null mutató vizsgálatát.

4.2.3. Egyszerűbb kód

Ez a legvitathatóbb „előny”, ugyanis mivel az egyetlen rajzlap tartalmát három különböző vektorban kell tárolni, nem igazán mondható elegáns és egyszerű megoldásnak. Ez annak a következménye, hogy teljes mértékben mellőztük az öröklődést és nincs egy osztályunk, ami tudna kör is, sokszög is és szabályos sokszög is lenni, és ilyen típusú vektorban vagy listában

tárolhatnánk a rajzlap tartalmát. Ezért minden műveletet, mint például a kirajzolás, a „találat keresés” (annak az alakzatnak a keresése, amelyre rákattintottunk), háromszor kell végrehajtani, különböző paraméterrel. A mutatós komplikációkat nem is említve.

Az viszont meg kell jegyezni, hogy igaz, hogy háromszor kellett meghívni, például a `Draw` függvényt, de csak egyszer kellett megírni és mindhárom alakzatra működött. Pontosabban kettő `Draw` függvény lett implementálva, ugyanis a kört, egy specializált `Draw` függvény sablon rajzolta ki. Ezt is talán a hatékonyabb kódolásnak lehet tekinteni, mivel lehetőséget nyújtott, a megjelenítő keretrendszer kör-rajzoló függvény alkalmazására, de ugyanakkor, az általános `Draw` függvény sablon is ki rajzolta volna a kört², csak lassabban.

4.3. Hátrányok

Ahogy már korábban is meg lett említve, a fő hátrány az, hogy a sablonok által generált osztályok teljesen függetlenek egymástól. Nincs közös őosztályuk, és ezért nem lehet egyszerre, úgymond „egy kalap alatt” kezelni őket. Hiányzik az a lehetőség, hogy például egy `list<Shape*>` listában tároljuk őket. Ez ahhoz vezet, hogy a három különböző típushoz, három különböző változóra van szükség.

A program írásának legkényelmetlenebb része volt a kiválasztott alakzat elmentése. Ugyanis nem volt elég csak azt elmenteni, hányadik alakzat a tömbben, hanem azt is ki kell valahogy találni, hogy melyik tömbben. Ezt persze csak úgy lehet, hogy mind a három tömböt végig kell nézni előtte. Utána meg három mutató közül kell kiválasztani azt, hogy melyik az érvényes.

4.4. A polimorfizmus megkerülhetetlensége

Az a kérdés merülhet fel bennünk, sőt fel is kell, hogy merüljön: *Meg lehet-e ezt a problémát oldani generikus programozással, vagyis sablon meta-programozással?* A válasz erre egyáltalán nem triviális és azt fogjuk belátni, hogy a válasz erre a kérdésre nemleges.

4.4.1. Generikus programozás egy definíciója

David R. Musser, a generikus programozás egyik úttörője, a honlapján azt írja a generikus programozás definíciójáról, hogy az: „programming with concepts”, azaz programozás conceptekkel. Az angol concept, illetve a concept-

---

²Az iterátor finomságán tudunk állítani, ha az input iterátor lekérdező függvényt egy paraméterrel látjuk el. Elég nagy finomság mellett, elvileg azonos eredményt érünk el.

ion szó jelentése magyarul: fogalom, elgondolás, elképzelés, eszme, felfogás. Viszont a concept szónak egy új értelmezése is született a közelmúltban. Concept fogalmát nemrég vezették be a C++-ba. Még hivatalosan a concept ellenőrzés nem része a szabványnak de hamarosan az lesz.

A concept a sablonoknál olyasmi, mint az interfész az öröklődésnél. Ha adott egy sablon, melynek egy van egy nem specializált T típus változója, akkor concept-ekkel lehet meghatározni azt, hogy mit várunk el a T típus helyén példányosítandó típustól.

Például az iterátoroktól elvárjuk, hogy lehessen léptetni (`operator++`), lehessen az értékét lekérdezni (`operator++`) és lehessen egyenlőséget illetve egyenlőtlenséget vizsgálni (`operator==` és `operator!=`). Ezeknek a pontos meghatározása az algoritmusok alkalmazásánál nagyon hasznos lenne, ugyanis a C++ mai eszközei, nem teszik lehetővé, hogy egy nem általunk írt könyvtár generikus algoritmus paramétereiről bármit tudjunk. Ha egy egyszerű függvényt hívunk meg, a szignatúrája mindent elmond a paramétereiről, míg egy sablon deklaráció csak azt árulja el, hogy hány különböző paraméterrel lehet példányosítani, és hogy ezek közül melyik egy típusnév és melyik egy bizonyos meghatározott típusú értékek. A concept-ek specifikálnák, hogy egy objektum típusának, amellyel egy sablont szeretnénk példányosítani, milyen metódusokat kell, hogy implementáljon és milyen altípusokat és `typedef`eket kell hogy tartalmazzon.

A generikus programozás ereje, abban rejlik, hogy ha az adatszerkezeteket „hasonlóan” írjuk meg, vagyis úgy, hogy megfeleljenek bizonyos concept-eknek, akkor könnyű ezekre az adatszerkezetekre olyan algoritmusokat írni, melyek függvéynysablonokként vannak implementálva. A generikus programozással megvalósított algoritmusok, szintaktikailag lényegében azonosak, csak a paraméterek típusában különböznek. Ebből adódóan, a fordító program, legenerálja nekünk azt a kódot amire nekünk szükségünk van, de a döntéseket nem halaszthatjuk el futás-időre. A sablonok kizárólag fordítási időben játszanak szerepet.

Ezért van az, hogy a generikus programozás fő alkalmazási területe a könyvtárak fejlesztése mivel ott a leghatékonyabb. Konkrét program írásánál, nem nagyon fogunk generikus programozást használni, ugyanis ott már inkább a generikus programozás gyümölcseit (a generikus könyvtárakat) fogjuk használni. Egy programozó nem fog csakis azért iterátorokat implementálni és meta-programokat írni, hogy egy konkrét feladathoz, egy konkrét problémát megoldjon. A generikus programozás csakis akkor kifizetődő stratégia, ha nagymértékben újrahasználható, hatékony kódot szeretnénk létrehozni. Talán úgy lehetne, a generikus programozásra gondolni, mint az objektum orientált programozás megfelelőjére, azzal a különbségekkel, hogy a generikus programozás könyvtárak fejlesztésére alkalmasabb mivel a fordításig

halasztja a döntéseket, hogy a könyvtár felhasználja az alkalmazás írásakor dönthesse el hogyan valósítja meg a programot, míg az objektum orientált programozás alkalmazások fejlesztésére alkalmasabb mivel futás-időre halasztja el a döntéseket, hogy az alkalmazás felhasználja, futás-időben mondja meg, mit csináljon a program.

4.4.2. GTL kontra STL

Első ránézésre a GTL-t nem nehéz megírni az STL analógiájára, viszont ha jobban szemügyre vesszük, akkor lényeges különbségeket fedezhetünk fel a két könyvtár között. Az analógia szembetűnő és nagyon egyszerű:

- A GTL alakzatai, az STL konténereinek felelnek meg.
- A GTL algoritmusai az alakzatokra vannak megírva, míg az STL algoritmusai a konténerekre.

Viszont ha belenézünk a GTL forrásába, akkor az első szembetűnő dolog a `vect<T>` osztály sablon. Mivel síkbeli alakzatokat szeretnénk ábrázolni és mivel az alakzatokat a jellegzetes pontjaikkal határozhatjuk meg (csúcsok, középpont), ezért szükség van a pont definíciójára, amit egy valamilyen számtest feletti 2 dimenziós ³ vektortér eleme ábrázol. Továbbá a `vect<T>` `rotate` metódusában megfigyelhető, hogy a `T` egy olyan numerikus típus kell, hogy legyen, amely `doubl`-ra konvertálható.

A GTL úgy van elképzelve, hogy az alakzatok olyan konténerek amelyek pontokat tárolnak. Tehát attól függetlenül, hogy paraméterezhető osztály-sablonként vannak implementálva, a paraméter nem fogja meghatározni mit fog tárolni, ugyanis mindig pontokat tárol, sőt `doubl`-ra konvertálható `T` típussal példányosított `vect<T>` vektorokat. Ez feltűnően elüt az STL sokoldalúságától és flexibilitásától, mivel az STL konténerei bármilyen típusú objektumokat tárolhatnak.

---

³Természetesen nem lenne nehéz megvalósítani az n dimenziós, általános esetet.

5. Más könyvtárak

5.1. CGAL

5.2. VTL

5.3. Boost

6. Új lehetőségek

Hivatkozások

- [1] Bjarne Stroustrup: *A C++ programozási nyelv*, Kiskapu, 2001, [1305], ISBN 963 9301 17 5 ö
- [2] Zoltán Porkoláb, Róbert Kisteleki: *Alternative Generic Libraries*, ICAI'99 4th International Conference on Applied Informatics, Ed: Emőd Kovács et al., Eger-Noszvaj, 1999, [79-86]
- [3] David Abrahams, Aleksey Gurtovoy: *C++ Template Metaprogramming - Concepts, Tools, and Techniques from Boost and Beyond*, Addison Wesley Professional, 2004, ISBN 0-321-22725-5
- [4] Bruce Eckel, *Thinking in Java (3rd Edition)*, Prentice Hall PTR, 2002, [1119], ISBN-10: 0131002872
- [5] *Boost C++ Libraries*
<http://www.boost.org/libs/libraries.htm>
2007. május 30.
- [6] *The Boost MPL Library*
<http://www.boost.org/libs/mpl/doc/index.html>
2007. május 30.
- [7] *Boost.TypeTraits*
http://www.boost.org/doc/html/boost_typetraits.html
2007. május 30.
- [8] *Boost.StaticAssert*
http://www.boost.org/doc/html/boost_staticassert.html
2007. május 30.
- [9] Dr. Zoltán Porkoláb: *Advanced C++ Lessons*
http://aszt.inf.elte.hu/~gsd/halado_cpp/
2007. május 30.
- [10] *Computational Geometry Algorithm Library – CGAL*
<http://www.cgal.org/>
2007. május 30.
- [11] *View Template Library – VTL*
<http://www.zib.de/weiser/vtl/>
2007. május 30.

- [12] Vatai Emil: *GTL Draw rajzolóprogram*,
<http://gtldraw.googlecode.com/svn/trunk/> 2007. május 30.